

Vabariigi Valitsuse määruse
„Kirikuraba looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse senise Kirikuraba metsise püsielupaiga kaitsekorda, laiendatakse kaitstavat ala, moodustatakse Natura 2000 võrgustikku kuuluvale Kirikuraba loodusale siseriikliku kaitse tagamiseks Kirikuraba looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) ja kehtestatakse kaitseala kaitse-eeskiri.

Kaitseala asub Jõgeva maakonnas Puurmani vallas Kirikuvalla ja Tõrve külas ning Tabivere vallas Sortsi külas. Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.

Loodavast Kirikuraba kaitsealast on suur osa olnud kaitse all alates 2005. aastast, kui keskkonnaministri 13. jaanuari määrusega nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine“ võeti kaitse alla Kirikuraba metsise püsielupaik (KLO3000635). Käesoleva määrusega moodustatakse Kirikuraba metsise püsielupaiga baasil Kirikuraba looduskaitseala, ning selguse mõttes tunnistab minister kehtetuks keskkonnaministri 13. jaanuari 2005 a. määruses nr 1 § 2 lõikes 3 punkti 4.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva kaitstava loodusobjekti tüüpi (püsielupaik muudetakse looduskaitsealaks), laiendatakse kaitstavat ala ning muudetakse kaitsekorda. Väike osa olemasolevast kaitstavast loodusobjektist jäetakse kaitsealalt välja. Moodustatav kaitseala hõlmab osaliselt Natura võrgustikku kuuluva Kirikuraba loodusala.

Kaitstavat ala laiendatakse ning kaitsekorda ja kaitstava loodusobjekti tüüpi muudetakse tulenevalt vajadusest paremini tagada Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) I lisas nimetatud ning II kaitsekategooriasse kuuluva linnuliigile metsisele (*Tetrao urogallus*) ja II kaitsekategooriasse kuuluva linnuliigile kanakullile (*Accipiter gentilis*) sobiva pesitsus- ja toitumiskoha ning elupaigatüüpide, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas, kaitse.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni kaitse planeerimise spetsialist Leevi Krumm (tel 740 6819; e-post: leevi.krumm@keskkonnaamet.ee), eksperdihinnangu on andnud FIE Andres Tõnisson, eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna peaspetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371; e-post: taavi.tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud õigusosakonna jurist Madina Talu (tel 627 2181; e-post: madina.talu@keskkonnaamet.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308; e-post: siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse eesmärk on kaitsta Kiriku raba ja seda ümbritsevaid soo- ja salumetsi, loodusdirektiivi 92/43/EMÜ I lisas (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetatud

elupaigatüüpe rabad (7110*), vanad loodumetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ning rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), linnudirektiivi 2009/147/EÜ I lisasse (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) ja II kaitsekategooriasse kuuluva linnuliigi metsise ja II kaitsekategooriasse kuuluva linnuliigi kanakulli toitumis- ja pesitsuspaikasad.

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Kirikuraba looduskaitseala moodustamise eelduseks on ala kaitse eesmärgiks seatud väärtuste haruldus, ohustatus, linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus ja loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus.

Ohustatus ja haruldus

Haruldased ja ohustatud kooslused. Kirikuraba looduskaitsealal esinevad looduslikud metsa- ja sookooslused, elupaigatüübid – rabad (7110*)⁴, vanad loodumetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ning rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120) – on haruldaste ja ohustatutena lisatud Loodusdirektiivi I lisasse ning osaliselt märgitud (tähistatud tärniga elupaigatüübi koodi juures) seal esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamises osas on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Nimetatud elupaigatüübid on intensiivse metsamajanduse tõttu muutunud euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud antud kooslustega seotud liigid, kes eelpool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana kasutavad.

Metsis (*Tetrao urogallus*) on väheneva arvukusega lind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus ning kes on arvatud looduskaitseseaduse alusel vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Metsisekukkede arvukus Eestis on viimase kümnendi jooksul jätkuvalt vähenenud vaatamata mängude heale kaitstusele (94% mängudest kaitse all). 2012. a oli teada 388 asustatud metsisemängu. Arvestades metsise paiksust, sõltub metsise edasine käekäik otseselt Eesti metsade majandamise viisist. Ohuteguriteks hinnatakse lageraieid metsise elupaikades, kuivenduse mõjul toimuvat elupaiga kvaliteedi langust ning nende kahe teguri omavahelist koosmõju, aga samuti ka pikaajalisi maastikumuutusi, mille tõttu ohustab mängu isolatsiooni jäämine ja eelistatud elupaikade killustumine. Röövlust ja inimesepoolset häirimist peetakse väiksema tähtsusega ohuteguriteks (Metsise kaitse tegevuskava 2013–2017 eelnõu).

Kanakull (*Accipiter gentilis*) on Eestis hajusalt levinud haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus ning kes on arvatud looduskaitseseaduse alusel vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Kanakulli arvukus on viimasel ajal märkimisväärselt langenud. Hinnanguliselt elab Eestis praegu 300–500 paari kanakulle, kuid veel 15 aastat tagasi oli arvukus kaks korda kõrgem. Kanakull eelistab pesapaigana vanu metsaosasid, kus leidub suuri ja vanu puid. Suurimateks liiki ohustavateks teguriteks Eestis on pesapaikade hävimine raiete tõttu ning toidubaasi vähenemine. Suurimaks ohuks pesapaikadele on uuendusraie, mille käigus raiutakse sobivad pesapuistud ning killustatakse suuremad metsaalad (Kanakulli kaitse tegevuskava 2014–2018 eelnõu).

Loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus – loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud elupaigatüüpe ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikkel 6 punkt 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada vajalikud kaitsemeetmed direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Kirikuraba looduskaitsealal on esindatud direktiivi I lisas loetletud elupaigatüübid – rabad

(7110*), vanad loodumetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ning rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120).

Linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus – linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttimist ja nendega (samuti nende kehaosade ning neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üle-euroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Linnudirektiivi artikli 4 punkti 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada erimeetmeid direktiivi lisades nimetatud regulaarselt esinevate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaikade, kaitseks, mis tagaks nende liikide säilimine ja paljunemine nende levikualal. Kirikuraba looduskaitsealal kaitstakse linnudirektiivi I lissasse kuuluva metsise pesitsus ja toitumisala.

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Kirikuraba metsise mänguala ja pesitsuspaik koos seda ümbritsevate erineva vanuse ja struktuuriga metsade ja rabakooslustega on esinduslik looduskompleks, mille kaitse vajadus tuleb nii üle-euroopalisest kui ka riiklikul tasemel kõrge loodusväärtusest. Ala kaitse alla võtmine on oluline eeskätt metsise, kanakulli ja loodusdirektiivi metsa- ja rabaelupaigatüüpide kaitse eesmärgil.

2010. aastal registreeriti Kirikuraba metsise mängualal neli kukke (EELIS). Nelja ja enam kukega mängu loetakse juba suureks mänguks (Metsise kaitse tegevuskava 2013–2017 eelnõu). Seega võib Kirikuraba metsise mänguala ja pesitsuspaika lugeda väärtuslikuks koosluseks, kuna metsise puhul on tegemist inimpegliku ja majandustegevuse suhtes tundliku liigiga, kelle kaitset ei ole võimalik tagada majandusmetsades ega kultuurmaastikes, mis on inimtegevusest tugevalt mõjutatud. Kirikuraba looduskaitseala piiridesse jäävad metsise elupaikadeks sobilikud looduslikud kooslused – rabad, rabametsad ja okaspuu enamusega metsad. Tegu on väga hästi säilinud vanade raba ja metsakooslustega, mis pakuvad metsisele häid mängu- ja toitumistingimusi, mis aitavad kaasa edukale sigimisele.

Kanakulli esmane registreering pärineb 2010. aastast (EELIS; arvukust ei ole märgitud). Kanakull eelistab pesapaigana samuti suuremaid ja varjulisemaid metsaalasid ning reeglina hoiab kanakull eemale metsaservadest ja noortest metsadest ning pesapaigaks valitakse peamiselt just okaspuupuistud, kus esineb üksikuid suuremaid puid.

Kiriku raba koos seda ümbritsevate soo- ja salumetsadega on esinduslike elupaigatüüpide kompleks, mille kaitse tuleneb eelkõige rahvusvahelisest kohustusest. Kaitsealale jäävad loodusdirektiivi esmatahtsad elupaigatüübid rabad (7110*), vanad loodumetsad (9010*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Elupaigatüüpide esinduslikkuse hinnangud varieeruvad vahemikus A-C (A – väga kõrge väärtusega, B – kõrge väärtusega, C – keskmise väärtusega). Elupaigatüüpide inventuuri teostas 2010. aastal Keskkonnaameti looduskaitse bioloog Toomas Hirse. Looduskaitse arengukava kohaselt tagatakse looduskoosluste, nagu metsad ja sood, soodne seisund eelkõige nende puutumatusena, mis on võimaik üksnes kaitsealadel. Metsaelupaigatüübid moodustavad 23,9% ja rabaelupaigatüübid 19,2% kaitseala pindalast. Kokku moodustavad loodusdirektiivi elupaigatüübid ca 43,1% kaitseala pindalast. Nimetatud metsaelupaigatüüpide ja rabakoosluste kaitset ei ole võimalik tagada tavapäraselt majandatavatel aladel, kuna loodusliku arengu ja veerežiimi rikkumisel nende loodusväärtus hävib.

Kaitseala metsadest moodustavad ca 20,8% angervaksa, 18,6% siirdesoo, 8,0% raba, 6,5%

naadi ja 3,7% lodu kasvukohatüübi metsad. Siinsete salu- ja soovikumetsade kaitse alla võtmine aitab kaasa Eestis rangelt kaitstavate metsade võrgustiku esinduslikkuse parandamisele, mis on seatud „Eesti metsanduse arengukava aastani 2020“ (<http://www.envir.ee/1101994>) eesmärgiks. Metsade ranget kaitset on võimalik tagada vaid kaitseala sihtkaitsevööndi või loodusreservaadi moodustamisega.

Eelnevast lähtuvalt on tegu looduskaitsealal väga väärtusliku looduskompleksiga, kus suhteliselt väikesele territooriumile on koondunud mitmeid erinevaid loodusväärtusi ning ala tervikuna väärib kavandatud piirides looduskaitse alla võtmist.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks looduslike elupaikade ja liikide kaitse läbi looduslike protsesside, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina looduskaitseala. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme erineva rangusega vööndi moodustamist, mis antud alal on vajalik, et rakendada konkreetse kaitse-eesmärgi ökoloogilisi nõudlusi arvestavaid piiranguid kaitseala osal, kus need vajalikud on (nt liikumispiirang liikide häirimise vältimiseks pesitsusajal, jahi reguleerimine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika või kasvukohta, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja neile vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (metsasihid, kraavide kaldad, mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piir on kantud kaardile kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid seisuga oktoober 2012.

Võrreldes senise püsielupaiga pindalaga (346,5 ha) suureneb looduskaitseala pindala 444,5 hektarini, st 98 hektari ehk 22% võrra; sealjuures liidetakse juba kaitse all olevale alale ca 91,7 ha (93,6%) riigimaad, 1,3 ha (1,3%) eramaad ja 5 ha (5,1%) jätkuvalt riigi omandis olevat maad. Moodustatavast kaitsealast jääb välja ca 20 hektarit varasemalt Kirikuraba metsise püsielupaiga piiranguvööndisse kuulunud ala, kus ei ole inventeeritud kaitsealuseid elupaigatüüpe ja mis ei oma enam olulist tähtsust kaitsealuse liigi jaoks, kuivõrd kaitseala laiendatakse sobivamate elupaigatüüpide võrra.

Kavandatava kaitseala maaomandist moodustab seega kokku riigimaa 426,2 ha, eramaa 13,3 ha ja jätkuvalt riigi omandis olev maa 5 ha.

Kaitseala välispiiri määramisel lähtuti sellest, et kaitstavad väärtused – eelkõige metsisele ja kanakullile pesitsus- ja toitumiseks sobivad kooslused ning väärtuslikud metsaelupaigatüübid – oleksid tervenisti hõlmatud ning neil oleks ümber piisav puhverala (mets), mis kaitseb kaitsealuseid liike servaala häiringute (nt metsamajandamine, ehitustegevus vms) eest, ning et piir oleks üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Lisaks lähtuti välispiiri määramisel Kirikuraba loodusala, Kirikuraba metsise püsielupaiga ja Kursi Natura 2000 variala piiridest ning lisaks ka metsise ja kanakulli kaitse tegevuskavade eelnõudes antud soovitudest.

Kaitseala välispiir kulgeb põhjaosas mööda kuivenduskraave, mis jäävad kaitseala piiridesse, kinnistu piire (61102:002:1290, 61102:001:0392, 61102:001:1183) ja ühes lõigus mõttelist sirgjoont. Idaosas kulgeb välispiir mööda kuivenduskraave ja metsasihte, kusjuures nii kraavid kui ka metsasihid jäävad kaitseala piiridest väljapoole, kuna tegu on peakraaviga, mis on eesvooluks ning mille arvamine kaitseala koosseisu ei ole otstarbekas. Lõunaosas kulgeb välispiir mööda kuivenduskraave ja metsasihte, kusjuures metsasihid jäävad kaitseala piiridest välja, lääneosas mööda kuivenduskraave, mis jäävad kaitseala piiridesse. Kuna kuivendamine

on üks oluline mõjutegur nii metsise kui ka kanakulli elupaigale ning metsaelupaigatüüpide kvaliteedile ja säilimisele, siis arvati enamus kaitseala piiridel asuvatest kraavidest kaitseala koosseisu, et oleks võimalik reguleerida ja vähendada kuivendamise mõjusid kaitseala loodusväärtustele. Kaitseala välispiirideks olevad teed ja sihid on jäetud kaitsealalt välja, kuna nende kasutamisest tulenevad häiringud pole antud ala kaitse eesmärkide seisukohast hinnates olulised. Kohtades, kus maastikulised objektid puudusid, on kasutatud piiritlemisel maakatastri andmeid (maauksuste piire) ja mõttelist sirgjoont.

Välispiirid hõlmavad kõige esinduslikumad osad kaitsealuste liikide elupaikadest ja Natura elupaigatüüpidest. Lisaks on piiritlemisel arvestatud ka puhvriga, et leevendada ja vähendada väljastpoolt ala tulenevaid ohutegureid (nt metsaraie, arendus- ja ehitustegevus, maaparandussüsteemide hooldamine ja rajamine). Kaitseala ulatuse määrasid ära Kiriku raba ja seda ümbritsevad metsad keskeltläbi 800 m laiuselt põhikaardile kantud raba piirist, mis lähtub metsise kaitse tegevuskava eelnõus („Metsise kaitse tegevuskava 2013–2017“ eelnõu) toodud soovitustest kaitsealuse liigi elupaiga nõuete kohta.

Kaitseala on piiritletud nii, et kõik riigimaal asuvad haruldased metsakooslused ja kaitsealuste liikide elupaigad jääksid kaitseala koosseisu. Elupaigatüübi kujundamise ja esinduslikkuse tõstmise, servaeefekti mõjude vähendamise ja piiriselguse huvides on kaitseala koosseisu arvatud ka veel mitte elupaigatüüpidele vastavad puistud, mille looduskaitsealine väärtus tänu allpool kirjeldatud kaitsekorra rakendamisele ajas tõuseb.

Kaitseala on eelnõukohase kaitse-eeskirjaga tsoneeritud vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele Kirikuvalla ja Kirikuraba sihtkaitsevööndiks (kogupindalaga 386,2 ha) ning Kirikumetsa piiranguvööndiks (57,3 ha). Kaitsealal ei ole reservaatte.

Varasem püsielupaiga sihtkaitsevöönd on eelnõukohase määruse järgi määratud Kirikuraba sihtkaitsevööndisse (131,1 ha). Kirikuraba sihtkaitsevöönd on piiritletud põhjast, lõunast ja idast mööda kuivenduskraave, kusjuures kuivenduskraavid jäävad vööndi piiridesse ning läänest mööda metsasihte, kusjuures, metsasihid jäävad vööndi piiridest välja. Antud vöönd haarab kõige väärtuslikuma osa kaitsealast – metsise püsielupaiga. Kirikuraba sihtkaitsevööndi kaitse eesmärk on eelkõige metsisele sobiliku elupaiga kaitse, kuid samas ka vanad loodusemetsade (9010*), siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) ning rikutud, kuid taastumisvõimeliste rabade (7120) ning metsaökosüsteemi loodusliku arengu tagamine. Senise püsielupaiga puhul jäi enamus kaitseala piiridesse jäävatest väärtuslikest metsakooslustest kaitseta. Loodusliku metsamaastiku linnuna on metsis inimpeglilik ning pesapaiga ja mängupaiga suhtes väga valiv. Tegevuskava eelnõus „Metsise kaitse tegevuskava 2013–2017 eelnõu“ on välja toodud, et nii pesitsusajal kui ka väljaspool pesitsusaega veedavad metsised olulise osa ajast kuni 3 km raadiuses (ca 28 km² suurusel alal) ümber mängupaiga, kus asuvad erinevatel aastaegadel olulised toitumis- ja puhkepaigad ning seetõttu on kõik metsisele sobivad mängu- ja biotoobid (eelkõige soo- ja rabastuvad metsad) arvatud Kirikuraba sihtkaitsevööndisse.

Kirikuvalla sihtkaitsevööndi (256,1 ha) piirid ühtivad suures osas looduskaitseala välispiiride ja Kirikuraba sihtkaitsevööndi piiridega. Vähesemal määral ka Kirikumetsa piiranguvööndi kahe lahustüki piiridega (vt eespool olevat piirikirjeldust). Kirikuvalla sihtkaitsevööndi ja Kirikumetsa piiranguvööndi piiride kokkupuutekohtades jäävad kõik kuivenduskraavid Kirikuvalla sihtkaitsevööndi piiridesse ja metsasihid Kirikumetsa piiranguvööndi piiridesse. Varasem püsielupaiga piiranguvöönd on eelnõukohase määrusega suures osas (välja arvatud kavandatud kaitsealast välja jäetud ca 20 ha) määratud Kirikuvalla sihtkaitsevööndisse, samuti põhiosa kaitseala laiendusest. Kirikuvalla sihtkaitsevööndi kaitse eesmärk on metsisele ja kanakullile sobilike elupaikade kaitse, kuid samas ka rabade (7110*), vanade

loodusmetsade (9010*), rohunditerikaste kuusikute (9050), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) ning metsaökosüsteemi loodusliku arengu tagamine.

Sihtkaitsevööndeid on kaks, kuna erinevates vööndites on vaja rakendada erinevaid kaitsekorralduslikke meetmeid (vt p 2.5.4), et tagada kaitse eesmärkide säilimine ja soodne seisund. Seda aga ei võimalda praegune püsielupaiga kaitsekord, kus suur osa väärtuslikest metsa- ja sookooslustest asuvad piiranguvööndis. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik, et tagada olemasolevate ja taastatavate loodusdirektiivi elupaigatüüpide soodus seisund nende võimalikult loodusliku arengu kaudu ning kaitsealuste liikide elupaikade säilimine ainult kaitsekorralduslikult vajalike tegevuste tulemusena.

Piiranguvöönd on kaitseala maa- või veeala, kus on lubatud majandustegevus ja mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Kirikumetsa piiranguvöönd (kahe lahustükina), mis hõlmab suures osas senise Kirikuraba metsise püsielupaiga idapoolse piiranguvööndi osa. Piiranguvööndi suurema lahustüki (50,9 ha) piirid ühtivad kaitseala välispiiriga, Kirikuraba ja Kirikuvalla sihtkaitsevööndi piiridega (vt eespool olevat piirikirjeldust). Piiranguvööndi väiksem lahustükk (6,4 ha), mis jääb kaitseala loodeossa, on piiritletud mööda kinnistu (61102:001:1183) piiri. Kirikumetsa piiranguvööndi kaitse eesmärk on looduse mitmekesisuse säilitamine ning puhvri pakkumine sihtkaitsevööndisse jäävatele kaitseväärtustele. Piiranguvöönditesse tzoneeriti kooslused, mis on küll inimtegevuse mõjutustega, kuid olulised puhvri- na kõrge väärtusega looduskooslustele ja liikidele. Piiranguvöönd aitab säilitada loodusmaastiku terviklikkust ja leevendada inimtegevuse negatiivset mõju sihtkaitsevööndile, sh eelkõige ehituslike, metsamajanduslike ja maaparanduslike tegevuste tulemusel metsamassiivide kilustumist, veerežiimi muutmist ning väärtuslike koosluste hävimist.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi (eksperdid Leevi Krumm, Helen Toom ja Mariliis Märton Keskkonnaametist, ning Toomas Hirse) ning kaitseala tzoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Andres Tõnisson, 2010). Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed saavutatavale efektile. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda tagada kavandatavates sihtkaitsevööndites teadaolevate metsaelupaikade, metsise ja kanakulli elupaikade säilimist.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tzoneeritud Kirikuraba ja Kirikuvalla sihtkaitsevööndisse ning Kirikumetsa piiranguvööndisse.

Kaitse-eeskiri ei reguleeri ujuvvahendiga sõitmist, kalapüüki ega pilliroo ja adru varumist, kuna moodustataval kaitsealal ei ole ühtegi kalapüügiks või adru varumiseks sobivat veekogu ega ehitusmaterjaliks sobiva pilliroo kasvuala, mis võiks varujatele huvi pakkuda.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja teisi metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud 1. veebruarist 30. juunini Kirikuraba sihtkaitsevööndis, mis on metsise oluline mängu- ja pesitsusala ning kus inimeste viibimine pesitsemise ajal häirib linde. Väljaspool keeluaega Kirikuraba sihtkaitsevööndis viibimine ja nimetatud tegevused ei ohusta kaitse eesmärgi saavutamist. Erandina võimaldab kaitse-eeskiri viibida liikumiskeelu ajal Kirikuraba sihtkaitsevööndis järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala

valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Erandid on lubatud, et võimaldada hädaolukorras tegutsemist ning kaitse korraldamiseks ja tulemuslikkuse hindamiseks vajaliku teadusinfo kogumist. Erandid on lubatud, et võimaldada hädaolukordades tegutsemist ning kaitse korraldamiseks ja teadusinfo kogumist vastavalt looduskaitseseaduse § 30 lõikele 3.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine 1. septembrist 31. jaanuarini. Piirang on seatud kaitsealuse liigi metsise pesitsusperioodi arvestades, et vältida lindude häirimist mängu, pesitsemise ja poegade üleskasvatamise ajal. Jahipidamine (millega kaasneb müra) on oluliselt intensiivsem häiring kui inimeste viibimine kaitsealal (nt marjade korjamisel või matkamisel).

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Väljaspool teid sõitmise keeld peab tagama pinnase, taimestiku ja kaitstavate elupaikade kahjustuste ning maaspesitsevate lindude pesakohtade hävimise vältimise. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sh metsatöödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Erandid on lubatud, et võimaldada hädaolukorras tegutsemist ja muud kaitsealal vajalikku kaitsekorralduslikku tegevust ning piiranguvõõndis kaitse-eeskirjaga lubatud metsamajandustöid. Kaitseala valitsemisega seotud erisused tulenevad vajadusest vältida dubleerivat kooskõlastamise nõuet sõidukiga sõitmiseks, kui tegevused tuleb niigi kaitseala valitsejaga kooskõlastada.

Kaitsealal on keelatud telkimine ja lõkketegemine, kuna tegemist on koosluste ja liikide kaitsele suunatud looduskaitsealaga, kus laagrisse jäämisega võivad kaasneda olulised negatiivsed mõjud tundlikule maastikule ja elustikule: võivad hävida kaitstavate liikide elupaigad ja tallamise tõttu halveneb koosluste seisund. Kuival perioodil on kaitsealal esinevad turvasmuldade kooslused ka väga tuleohtlikud. Alal ei ole ettevalmistatud laagripaiku ja seni ei ole puhkajad ala aktiivselt külastanud.

Kaitsealal on keelatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul tootmisotstarbeta rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks. Siin mõeldakse eelkõige kaitseala tähiseid ja vajaduse korral ka veerežiimi säilitamiseks või taastamiseks vajalikke rajatisi. Uute ehitiste püstitamine võib jäädavalt kahjustada kaitseala kaitse eesmärkideks olevaid elupaigatüpe ning tugevalt häirida seal pesitsevaid kaitsealuseid linnuliike kanakulli ja metsist. Lisaks puudub vajadus või huvi uute ehitiste püstitamiseks, kuna kaitseala ligipääsetavus on looduslike tingimuste tõttu kohati raskendatud.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoimingud, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lisasõõta jahiulukeid, anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks või kallasraja tõkestamiseks, anda projekteerimistingimusi või ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee-erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle

huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas. Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal on õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, saavutades looduskaitse ja arendushuvide ühitamise.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või väärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit: Kirikuraba ja Kirikuvalla. Kirikuvalla ja Kirikuraba sihtkaitsevööndi kaitse eesmärkideks on soo- ja metsaökosüsteemi looduslikkuse säilitamine ja taastamine ning kaitsealuste liikide, metsise ja kanakulli ning nende elupaikade kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on rabad (7110*), vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ning rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120).

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala valitseja nõusolekul on Kirikuraba sihtkaitsevööndis lubatud metsise elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks alusmetsa, järelkasvu ja puistu teise rinde harvendamine 1. septembrist 31. jaanuarini. Kirikuvalla sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud majandatud metsakoosluste kujundamine vastavalt kaitse eesmärgile nende kasvukohale omase loodusliku struktuuri saavutamiseks.

Kuna kaitseala metsa- ja sookooslusi on kuivendusega mõjutatud, siis on sihtkaitsevööndites kaitseala valitseja poolt kavandatud tegevusena lubatud koosluste loodusliku veerežiimi taastamine, et suunata raba- ja soometsakooslused taas looduslikule arengule. Samuti on kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööde tegemine, siinjuures on mõeldud eelkõige kaitseala välispiiril asuvaid kraave, mis külgnevad tulundusmetsaga ja kus lähtuvalt olukorrast tuleb iga kord kaaluda hooldustööde tegemise võimalikkust ja tingimusi. Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndites lubatud ka rajatiste hooldustööde tegemine. Siinkohal mõeldakse eelkõige kaitseala tähiste ja vajaduse korral ka veerežiimi säilitamiseks või taastamiseks vajalike rajatiste hooldustöid, et tagada kaitseala väärtuste kaitse.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud rahvaürituste korraldamine, kuna sellega kaasnev elustiku häirimine, koosluste tallamine ja võimalik tuleoht avaldavad negatiivset mõju kaitseala eesmärkide saavutamisele. Kirikuraba sihtkaitsevööndis on määrusega sätestatud liikumiskeeld 1. veebruarist 30. juunini, kuna siin on ohustatud linnuliigi oluline mängu- ja pesitsusalala, kus inimeste viibimine pesitsemise ajal häirib linde. Kirikuvalla sihtkaitsevööndi kooslused moodustavad maastikulise terviku Kirikuraba sihtkaitsevööndi kooslustega ja on olulised metsise elupaiga terviklikkuse säilimisel, kuid ei ole pesitsusalana metsise jaoks nii kasutatavad ja seetõttu Kirikuvalla sihtkaitsevööndis liikumiskeeldu ei kehtestata.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kirikuraba looduskaitsealal on Kirikumetsa piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse eesmärk on looduse mitmekesisuse ja seal esinevate kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Rahvaüritused ei ole piiranguvööndis keelatud, kuna siin ei esine rangelt kaitstavaid loodusväärtusi ja inimeste viibimine alal ei mõjuta oluliselt kaitse eesmärkide saavutamist. Telkimise ja lõkketegemise üldine keeld kaitsealal peaks välistama külastuskoormuse suurenemise ja sellest tulenevate võimalike keskkonnakahjude tekkimise. Kaitsealal rahvaürituste korraldamise huvi ei ole ka kuigi tõenäoline, v.a jahi korraldamine.

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus looduskaitsealusega sätestatud piiranguid arvestades. Piiranguvööndi eesmärk on metsise mängupaiga ümbruses tervikliku metsaala säilitamine ja vana metsa osakaalu tagamine. Piiranguvööndis on lubatud uuendusraie tegemine 1. septembrist 31. jaanuarini, kusjuures lageraielangi pindala ei tohi ületada 1,0 ha ning laius 30 meetrit, turberaie korral ei tohi langi pindala ületada 2 ha. Piiranguvööndis tervikuna ei tohi üle 60 aasta vanuse metsa osakaal jääda väiksemaks kui 50% ja uuendusraielankide ümber tuleb jätta üle 60 aasta vanust puistut vähemalt 100 m laiuse ribana. Uuendusraie tegemisel tuleb elustiku mitmekesisuse tagamiseks männikute, kuusikute, kaasikute, haavikute ja sanglepikute uuendusraielangil säilitada säiliku puud ja nende säilinud osad tüvepuudu kogumahuga vähemalt 10 tihumeetrit hektari kohta. Vastavalt looduskaitsealuse §-le 31 võib piiranguvööndis seada raielangi suurusele metsaseadusest erinevaid piiranguid, kui need on vajalikud koosluse või kaitseala liigi säilimiseks. Lubatud lageraielangi suurusele on seatud piirangud võrreldes metsaseaduses lubatud suurima langi pindalaga, sest suuremate lankide puhul toimiks metsamaa liigne killustumine ja olulised muutused maastikuilmes, mistõttu piiranguvöönd ei täidaks enam oma eesmärki. Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta raielangile alles puud vähemalt 10 tihumeetrit hektari kohta, mis koristamiseks ei kuulu ja jäävad metsa alatiseks. Need puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuud, mände ja haabasid, samuti eritunnustega nagu põlemisjälgedega, õõnsustega, tuuleluudade või suurte okstega puud. Eespool nimetatud leevendused uuendusraie lubamiseks on looduskaitsealusega võrreldes määrusesse tehtud sellepärast, et kaitseala valitseja nõusolekul oleks küpses puistus võimalik erinevates kasvukohatüüpides teha erinevaid uuendusraieid, säilitades ja tagades samas elustiku mitmekesisust ning kaitse eesmärgiks olevatele liikidele sobivaid elutingimusi. Piiranguvööndisse jäävad ajalooliselt majandatud metsaalad ja sellest lähtuvalt on metsaomanikele jäetud võimalus eespool toodud tingimusi arvestades metsast tarbepuitu saada, kui raie ei sea ohtu kaitseala kaitse eesmärke. Langi suurusega reguleeritakse peamiselt majandamise intensiivsust, millega aeglustatakse ja vähendatakse metsamaastiku killustumist ja võimaldatakse seetõttu liikide levimist. Eelkõige on metsamajanduse piirangud kehtestatud metsise pesitsusaegsest elupaiganõudlusest lähtuvalt. Vältida tuleb terviklike metsaalade killustumist uuendusraiate tõttu, kuna metsis on tundlik oma elupaiga metsa ja maastiku struktuuri muutuste suhtes. Metsaala killustumine ja vana metsa osakaalu langemine metsise mängupaiga ümber võib põhjustada asurkonna vähenemist, isaslindude arvu langust või mängu kadumist (Metsise kaitse tegevuskava 2013–2017 eelnõu). Eriti negatiivselt mõjub üle 100 m laiuste lageraielankide teke. Isaslindude arv mängupaigas sõltub sellest, kui palju on ümbruskonnas 1 km raadiuses metsisele sobivat vanemat kui 60 aastat metsa.

2.5.5.4. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, maavara kaevandamine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine. Need piirangud tulenevad otseselt looduskaitsealuse § 31 lõikest 2 ning

on suunatud vööndi kaitse eesmärkide saavutamisele. Piirangud on vajalikud looduse mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks, et vältida kaitsealal esinevate koosluste looduslikkuse vähendamist. Veerežiimi järsult muutvad mistahes tegevused ei ole elukeskkonna muutuste suhtes tundlike kaitsealuste liikide elupaiganõudlusi ning kaitstavaid metsakooslusi arvestades aktsepteeritavad. Puhtpuistute kujundamine ning kultuurpuistute ja energiapuistute rajamine ei toeta kaitseala loodusliku keskkonna ja elurikkuse kaitse eesmärki. Maavara kaevandamise lubamine muudab keskkonda tervikuna oluliselt ja seaks ohtu kõik kaitseala kaitse eesmärgid. Väetise, taimekaitsevahendi ja biotsiidi kasutamine on aktsepteeritav näiteks põllumaal, kuid keelatud metsamaal ja looduslikul rohumaal, kuna seal kasvavad looduslikud ja kaitsealused taimeliigid, alapid kasutavad elupaikadena ja toitumisaladena looduslikud ja kaitsealused loomaliigid või asuvad seal muud väärtuslikud looduskooslused. Puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt on keelatud taimestiku- ja pinnasekahjustuste vältimiseks, kuna tegu on valdavalt tallamisõrnade niiskete ja märgade kasvukohtadega.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 31. maist – 25. juunini. 2010 Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni Jõgeva ja Tartu kontoris ning Puurmani ja Tabivere Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 1. juunil 2010 üleriigilise levikuga ajalehes Postimees, 3. juunil 2010 Tabivere valla kohalikus ajalehes Sõnumileht ja 10. juunil 2010 kohalikus ajalehes Vooremaa. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 1. juunil 2010. Avalikku arutelu ei korraldatud, kuna avalikustamise ajal ei ilmnenu selleks vajadust.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti 2. juunil 2010 kaitsealal paikneva kolme kinnisasja kahele eraomanikule ja riigimetsamaa haldajale Riigimetsa Majanduse Keskusele ning Puurmani ja Põltsamaa Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Kirjale oli lisatud kaitse-eeskirja eelnõu ja piiriskeemi väljatrukk. Kirjadele vastas üks maaomanik, kelle ettepanek on arvesse võetud. Eramaa omanikud vastuväiteid ja ettepanekuid ei esitanud.

Eelnõu avalikustamise käigus laekunud informatsiooni põhjal tehti avalikustamise järel kaitseala välispiiri muudatus riigimetsamaa osas. Muudatusega kaasati kaitseala koosseisu kvartal PN400, kus asuvad valdavalt kõrge loodusväärtusega Euroopa Liidu loodusdirektiivi metsaelupaigatüübid soostuvad ja soo- lehtmetsad (9080*) ning vanad looduspõhised metsad (9010*). Kaitsealast arvati osaliselt välja kvartalid PN352 ja PN370, mis olid algselt arvatud tervikuna puhvrina piiranguvööndisse, kuid kuna tegu on intensiivselt majandatud metsadega, millel oli suhteliselt madal looduskaitseväärtus ja puudub oluline roll kaitseala ökoloogilise terviklikkuse tagamisel, siis arvati antud kvartalid osaliselt kaitseala piiridest välja. Riigimetsa Majandamise Keskus eelnõu dokumentide lisakooskõlastamisel ettepanekuid ja vastuväiteid ei esitanud.

Teist korda avaldati kaitse-eeskirja menetlemise jätkamise teade väljaandes Ametlikud Teadaanded 2. oktoobril 2012, üleriigilise levikuga ajalehtedes Postimees 16. oktoobril 2012 ja Eesti Päevaleht 4. oktoobril 2012, kohalikes ajalehtedes Vooremaa 4. oktoobril 2012 ja Vali Uudised 5. oktoobril 2012. Avalikku arutelu ei korraldatud, kuna väljapaneku ajal ei esitatud selleks soovi.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, mil määral tema territooriumil leidub loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 punkti 2 alapunktiga 535 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Kirikuraba loodusala, mis hõlmab endas loodavat Kirikuraba looduskaitseala. Seetõttu tuleb Kirikuraba looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

Kirikuraba loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 16. novembri 2012. a otsusega 2013/27/EL, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade kuues ajakohastatud loetelu.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Kirikuraba looduskaitsealal on oluliseks kaitse-eesmärgiks linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse.

Peale määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek Kirikuraba loodusala piiride muutmiseks. Ettepanekuga jäetakse välja ca 20 ha ala, kus ei ole inventeeritud elupaigatüüpi, ning lisatakse ca 98 ha uusi alasid, mis kompenseerivad varasemalt Euroopa Komisjonile antud looduslal esitatud elupaigatüübid.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada alal esinevate kaitsealuste liikide ja metsakoosluste kaitse. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Käesolev õigusakt toetab otseselt toodud eesmärkide saavutamist.

Määruse jõustumisel puuduvad olulised mõjud sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule,

majandusele, regionaalarengule ja riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohalikule omavalitsusele maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1 kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Siinjuures on arvestatud asjaoluga, et suur osa moodustatavast kaitsealast on juba varasemalt kaitse all.

Seoses sellega, et kaitsealal on sihtkaitsevöönd pindalaga 386,2 ha, kus maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ järgi kehtib 100%-line maamaksusoodustus, ning piiranguvöönd pindalaga 58,3 ha, kus maamaksuseaduse § 4 lõike 2 järgi kehtib 50%-line maamaksusoodustus, väheneb võrreldes kehtiva olukorraga Puurmani valla maamaksutulu 659 eurot ja Tabivere valla maamaksutulu 305 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Sihtkaitsevööndis on ligikaudu 2,06 ha erametsamaad. Riigile omandamise korral on selle väärtuseks maatüki ja sellel kasvava metsa väärtuste summa. Maa-ameti ligikaudsete arvutuste kohaselt kujuneb kaitsealal oleva erametsamaa maksumuseks 2946 eurot. Kaitseala kaitse-eeskirja menetlemise ajal ei ole laekunud ettepanekut maa riigile omandamise kohta.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule antakse toetust, et kompenseerida erametsaomanikule Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Kaitsealal asuvad metsatoetuseks kõlbulikud alad kogupindalal ca 13,1 ha, millest 11,1 ha jääb piiranguvööndisse ja 2,0 ha sihtkaitsevööndisse. Piiranguvööndisse jääva metsatoetuse määr on hektari metsaala kohta 60,08 eurot aastas ja sihtkaitsevööndisse jääva metsatoetuse määr on hektari metsaala kohta 109,93 eurot aastas. Metsatoetuse määrad pärinevad põllumajandusministri 11. märtsi 2010. a määrusest nr 26 „Natura 2000 alal asuva erametsamaa kohta antava toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord“.

6. Määruse vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

7. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõude infosüsteemis EIS eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Keit Pentus-Rosimannus
Keskkonnaminister